



UITVOERINGSPROGRAMMA KLIMAATBESTENDIG LAND VAN CUIJK 2019-2022



KLIMAAT
PR☀OF



UITVOERINGSPROGRAMMA 2019-2022

Aanleiding

Sinds januari 2014 wordt er in het Land van Cuijk samen met het Waterschap Aa en Maas en de provincie Noord Brabant actief samengewerkt aan het uitvoeringsprogramma Klimaatbestendig Land van Cuijk 2030. Inmiddels is hiervoor het derde uitvoeringsprogramma opgesteld.

In uitvoeringsprogramma's klimaatbestendig Land van Cuijk I + II zijn het inspiratieboek 'Kwetsbaarheden en klimaatkansen, een inventarisatie van bedreigingen en kansen van klimaatverandering' gelanceerd. Onderdeel daarvan was een klimaateffecten- en klimaatkansenkaart voor het Land van Cuijk. Daarnaast zijn er diverse klimaatworkshops voor medewerkers van gemeenten, waterschap en provincie, een symposium én inspiratie-excursie naar Rotterdam georganiseerd. Een actief communicatietraject is opgestart en het project is in 2015 verkozen tot één van de eerste landelijke impactprojecten voor het programma Ruimtelijke Adaptatie.

Klimaatbestendig Land van Cuijk III

Het Land van Cuijk hoort, met deze klimaatsamenwerking, bij de koplopers in Nederland. Dit continueren we graag zodat we als regio in 2030 klimaatbestendig zijn. Dit betekent wel dat we als gezamenlijke overheden aan de slag moeten. 2030 nadert snel.

In het bestuurlijk overleg van 22 februari 2018 is deze aanleiding aangegrepen om met vernieuwde energie samen te werken. De ambtelijke projectgroep klimaatbestendig Land van Cuijk heeft daarbij de opdracht gekregen om in een visiedocument en programma aan te geven hoe klimaatbestendig Land van Cuijk 2030 eruit ziet en welke middelen hiervoor nodig zijn.

In dit derde uitvoeringsprogramma dat voor u ligt, maken we het verschil door ons de aankomende vier jaar te richten op de sporen, 'weten', 'willen' en 'werken' (de trits van het deltaplan Ruimtelijke Adaptatie).

1. Door onderzoek te doen naar klimaatadaptatie daar waar nog geen of onvoldoende informatie beschikbaar is.
(WETEN)
2. Door met zowel eigen overheden als (samen) met inwoners en stakeholders aan de slag te gaan.
(WILLEN)
3. Door leeromgevingen in de praktijk te creëren.
(WERKEN)

Uitvoeringsprogramma klimaatbestendig Land van Cuijk III 2019-2022

In Klimaatbestendig Land van Cuijk III continueren we opgedane kennis uit eerdere programma's. Bijzondere aandacht is er voor de effecten in het buitengebied en hoe klimaatbestendigheid gekoppeld kan worden aan de energietransitie. Deze laatste kan als toekomstige economische drager een belangrijke rol spelen om klimaatadaptatie (gedeeltelijk) te bekostigen. Zoals bijvoorbeeld het combineren van een zonneakker met verplichting tot bodemverbetering.

BEGRIPPEN

Klimaatadaptatie

De wijze waarop we ons aanpassen om verandering van het klimaat beheersbaar te maken (het doen).

Klimaatbestendig

Denk aan het vergroenen van de openbare ruimte.

Het eindbeeld waaraan we willen voldoen (het zijn)

Denk aan de situatie waarin er alleen geaccepteerde overlast plaats vindt bij extreme weersomstandigheden.

Klimaatmitigatie

Het begrip dat wordt gegeven aan maatregelen die klimaatverandering tegen moeten gaan (het voorkomen). Denk aan het terugdringen van CO₂-uitstoot.

Circulaire Economie

Een economisch en industrieel systeem waarin geen eindige grondstofvoorraden worden uitgeput en waarin reststoffen volledig opnieuw worden ingezet in het systeem. Denk aan een gebouw bouwen via het cradle to cradle principe.

Voor het borgen van klimaatbestendigheid in de verschillende organisaties en in beleid is een goede communicatie essentieel. Ook richting inwoners, bedrijven en organisaties is het van belang om de juiste snaar te raken. Vanuit enkele gemeenten is het geluid gekomen dat de afgelopen jaren hier onvoldoende capaciteit voor beschikbaar is geweest. Dit is als een gemis ervaren, omdat we hierdoor geen structurele en eenduidige boodschap naar buiten konden brengen. Voor het programma Klimaatbestendig Land van Cuijk III kiezen we er daarom voor om communicatie als speerpunt op te nemen en een structurele uitvoering te verzorgen.

Leeswijzer

In het uitvoeringsprogramma staan zes

bouwstenen centraal. Om tot een klimaatbestendig Land van Cuijk te komen is een goede *samenwerking*, tussen en met overheden en inwoners en bedrijven van belang. Nieuw *onderzoek* genereert nieuwe inzichten over de effecten van klimaatverandering en mogelijk oplossingen. Aandacht is er voor het *gedrag* van individuen en belangrijker nog hoe dit gedrag te beïnvloeden is. Met als doel groenere en duurzamere keuzes te stimuleren. De gezamenlijke Land van Cuijk gemeenten inventariseren *het beleid ten behoeve van klimaatbestendigheid* om tot een transparant en helder klimaatbeleid te komen. Het *buitengebied* biedt veel mogelijkheden om de klimaat-effecten op te vangen. In het *stedelijk gebied* zijn de opgaven groot, met name in de veelal versteende kernen.

PARTNERS

Bovengenoemde onderdelen worden uitgevoerd in actieve samenwerking met partners als woningbouwcoöperaties, ZLTO, IVN, scholen, wijk- en dorpsraden, regio Noordoost Brabant, GGD en anderen.

In de *openbare ruimte* kunnen aantrekkelijke oplossingen voor klimaateffecten worden gerealiseerd.

In het uitvoeringsprogramma staat een totaaloverzicht van klimaatprojecten in het Land van Cuijk. We vragen alleen voor de projecten die nog niet gefinancierd zijn een bijdrage aan de gemeenten.

We kiezen ervoor om projecten te combineren en zo gebruik te maken van schaalvoordelen.

Dat doen we door met zeven organisaties in Land van Cuijk onderzoek uit te voeren en projecten te begeleiden tot de fase van uitvoering. Zo maken we zo efficiënt mogelijk gebruik van elkaars krachten, maar laten we ook keuzemogelijkheden over voor individuele organisaties.

In vijf projecten werken we samen met de regio Noordoost Brabant. Deze projecten zijn voor de volledigheid ook opgenomen in dit programma. Alleen voor projecten waar nog geen financiële bijdrage vanuit NOB is vastgesteld, zijn bijdragen in het programma opgenomen.

Per bouwsteen is het ideaalbeeld voor 2030 en een eerste uitwerking voor Klimaatbestendig Land van Cuijk III opgenomen inclusief een inschatting van middelen en capaciteit. In bijlage 1 is het totaal overzicht opgenomen van kosten en uren.

Daarbij is opgenomen welke uren onder de reguliere werkzaamheden van organisaties vallen, en welke uren extra gevraagd worden. In de volgende hoofdstukken is het totaal aan uren opgenomen (en geen onderscheid gemaakt in reguliere en extra uren).

INHOUDSOPGAVE

UITVOERINGSPROGRAMMA 2019-2022

1. Samenwerking	6
2. Onderzoek & gedrag	8
- Communicatie	
- Onderzoek	
3. Beleid ten behoeve van klimaatbestendigheid	11
- Integraal klimaatbeleid	
- Verbinding klimaatadaptatie en duurzaamheid	
4. Buitengebied	13
- Klimaatbestendige bewoners	
- Klimaatbestendige bodem	
- Klimaatbestendig buitengebied	
5. Stedelijk gebied	15
- Klimaatbestendige bewoners	
- Klimaatbestendige kernen	
- Klimaatbestendige bedrijven	
6. Openbare ruimte	18
7. Vervolgproces	20
Bijlage 1: Overzicht kosten	21

WIJ
GAAN
VOOR
GROEN

1. SAMENWERKING

Het gezamenlijk inzetten om het doel, een klimaatbestendig Land van Cuijk, te bereiken. Actieve samenwerking met en tussen partners staat centraal.

Doel 2030

Klimaatbestendigheid is een integraal onderdeel in het werk van de Land van Cuijk gemeenten. Er is geen apart projectteam meer. Grootschalige klimaatbestendighedsprojecten die breder zijn dan een gemeente worden als los project (projectteam) opgeschaald naar daarvoor bestemde lagen zoals de regio/waterschap/provincie.

Aanpak 2019-2022

- Bestuurlijk ambassadeur aanwijzen (voortzetten vanuit verleden) inclusief het instellen van een bestuurlijke stuurgroep (bestuurder/manager/ambtenaar) vanuit de deelnemende partijen.
- Brede beleidsafstemming tussen Land van Cuijk gemeenten, het waterschap en de provincie met intensieve samenwerking op het gebied van klimaatbestendigheid door bestuurders en medewerkers.
- Een apart projectteam klimaatbestendig Land van Cuijk is aanjager van het uitvoeringsprogramma.
- Training/opleiding om met praktijkvoorbeelden de voordelen en kennisopbouw van klimaatbestendig denken en handelen in de praktijk over te brengen.
- Iedere afgevaardigde van het projectteam klimaatbestendig Land van Cuijk is ambassadeur/coördinator binnen de eigen organisatie.
- Waar mogelijk werken we in de geest van de omgevingswet.

PROJECT	STRUCTURELE MIDDELEN (JAARLIJKS)	INCIDENTELE MIDDELEN
1. Projectteam KLVC III (algemene ambtelijke inzet zowel technisch, als beleidsmatig. Inclusief projectaansturing en regie) excl. bestuurlijke stuurgroep, (hieronder vallen ook werkzaamheden rondom afstemming AFC/NOB en LvC) <i>Draagt bij aan een goede aansturing en afstemming van alle projecten die onder het UP vallen.</i>	360 uur (afhankelijk per organisatie of dit reeds reguliere uren zijn of extra is) 720 uur Waterschap Aa en Maas, levering projectleider & ondersteuning.	
2. Excursie aan een inspirerende locatie (incl. PT/bestuurders/betrokken collega's/externe stakeholders) <i>Draagt bij aan bestuurlijk ambassadeurschap.</i>	€ 7.500,-.	
3. Inspiratie- en kennisoverdrachtsessies met collega's <i>Draagt bij aan betere onderlinge afstemming tussen overheden.</i>	€ 5.000,- 2 sessies per jaar Met inzet van eigen organisaties (40 uur per organisatie voor deelname van collega's aan deze sessies).	
4. Bestuurlijk ambassadeur <i>Draagt bij aan draagvlak bij bestuurders Land van Cuijk.</i>	200 uur (inclusief ambtelijke uren).	
5. Penvoerderschap subsidies <i>Draagt bij aan het verkrijgen van extra middelen voor projecten in Land van Cuijk</i>	40 uur per jaar (voor begeleiding subsidies).	€ 10.000,-
6. Inzet projecten NOB klimaatprogramma <i>Draagt bij aan samenwerking en nieuwe inzichten tussen overheden in regio NOB.</i>	€ 10.000,- per gemeente (stelpost). Reservering nieuwe NOB-projecten, op basis van goedkeuring en gedekt uit VGRP.	

2. ONDERZOEK & GEDRAG

Genereren van nieuwe kennis en inzichten voor klimaatvraagstukken. Nadruk ligt op het verkrijgen van inzicht in klimaat effecten, de relatie met het landelijk gebied en gedragsverandering bij inwoners en bedrijven.

Communicatie

Doel 2030

Het ideaalbeeld voor 2030 is dat er geen communicatie meer nodig is rondom klimaatbestendigheid. De communicatie die nog wordt gedaan is in de vorm van goed uitgevoerde projecten door inwoners die door de reguliere (op dat moment geldende) media kanalen onder de aandacht worden gebracht.

Aanpak 2019-2022

- Digitaal platform voor klimaatbestendighedsprojecten en projecten waar klimaatbestendigheid een rol heeft gespeeld (inclusief projecten van derden).
- Regelmatige communicatie die inspeelt op de actualiteit (bijv. meegaan met de weertypen en wat er in de regio gebeurt) om in het Land van Cuijk regelmatig het onderwerp onder de aandacht te brengen.
- Communicatie speelt ook een belangrijke rol bij het aangeven van retrisico's rondom klimaatadaptatie. We kunnen nooit garanderen dat iets 100% klimaatbestendig is en dit moet in de communicatie ook duidelijk als rode lijn mee worden genomen.
- Aandacht voor de (jonge) inwoner van Land van Cuijk, door educatie/ voorlichting via scholen, IVN's en

dorpsraden aan te bieden.

Onderzoek

Doel 2030

Het doel voor 2030 is dat er voldoende onderzoek is gedaan om de effecten van klimaatverandering en klimaatbestendigheid meetbaar te maken en antwoorden te geven hoe hiermee omgegaan kan worden.

Aanpak 2019-2022

- Uitvoering vierjarige klimaatstresstest, waarbij wordt aangesloten bij de KNMI-scenario's. Knelpunten die uit deze testen komen, worden samen met andere partijen en overheden opgepakt.
- Onderzoek naar klimaatbestendigheidseffecten buitengebied.
- Opstellen van referentiekaart/ label om te bepalen op straatniveau wat klimaatrobuust is.
- Inzet van jonge professionals; zoals studenten en trainees en kennis uit andere sectoren (zoals designers en technologen) bij projecten.
- Inzichten over gedragsverandering inzetten bij projecten (zoals in traject design thinking Brabantse overheden – 2018).
- Actief kennis uitdragen van projecten, geleerde lessen en nieuwe werkwijze bij collega's en binnen ons vakgebied van klimaat adaptatie.
- Leren/ontwikkelen (inclusief monitoring).

PROJECT	STRUCTURELE MIDDELEN (JAARLIJKS)	INCIDENTELE MIDDELEN
1. Uitvoeren en verdieping klimaatstresstesten: hitte en verdroging. Dit komt bovenop de klimaatstresstest wateroverlast van NOB (dekking vanuit VGRP). <i>Draagt bij aan inzichten en kennis over de klimaateffecten in LvC.</i>		€ 80.000,- + 80 uur (per organisatie, data-verzameling en toelevering aan externe partij).
2. Verdieping van de stresstesten voor wateroverlast LvC. <i>Draagt bij aan kennis over de knelpunten van te veel water.</i>		Dekking vanuit VGRP LvC. Dit volgt in 2021.
3. Structurele communicatie en realiseren digitaal platform <i>Draagt bij aan goed geïnformeerde en geïnspireerde inwoners en bedrijven.</i>	Externe inhuur 10 uur p/w; € 40.000,-.	
4. Ontsluiten van onderzoeken naar klimaatbestendigheidseffecten buitengebied & stelpost extra uit te voeren onderzoek op vastgestelde "witte vlekken" <i>Draagt bij aan nieuwe kennis en inzichten over effecten klimaat in buitengebied.</i>		Inventarisatie/ deskresearch € 10.000,-. Stelpost extra onderzoek € 50.000,- + eigen inzet van 25 uur per organisatie.
5. Invoeren klimaatlabels (zoals bijv. Staat van je Straat). <i>Draagt bij aan kennis over klimaat-effecten in stedelijk gebied.</i>		€ 50.000 + 100 uur inzet (riolering, openbare ruimte en geo-data).
6. Monitoring klimaatlabels <i>Draagt bij aan kennis over klimaat-effecten in stedelijk gebied.</i>		€ 40.000,-

PROJECT	STRUCTURELE MIDDELEN (JAARLIJKS)	INCIDENTELE MIDDELEN
7. Toekomstig onderzoek (nader in te vullen) a.g.v. uitkomsten stresstesten. <i>Draagt bij aan vervolgonderzoek van de klimaateffecten in LvC.</i>		€ 50.000,-.
8. Door middel van creatieve en alternatieve werkwijze nieuwe inzichten verkrijgen (bv. Challenges, inzet jonge professionals, inzet designers, nieuwe technologieën). <i>Draagt bij aan nieuwe perspectieven, inzichten en werkwijzen voor klimaatvraagstukken.</i>	€20.000,- (vanaf 2020).	



3. BELEID TEN BEHOEVE VAN KLIMAATBESTENDIGHEID

Stellen van doelen, middelen en een tijdpad voor klimaatbestendigheid. Afstemming van beleid tussen de overheden in Land van Cuijk staat centraal.

Beleid ten behoeve van klimaatbestendigheid

Doel 2030

Klimaatbestendigheid is een integraal onderdeel in het beleid van de Land van Cuijk gemeenten.

- Continue koppeling tussen financiële draagkracht van energieprojecten om klimaatbestendigheid een extra boost te geven.
- Kennis intensiveren op dit gebied en delen.

Aanpak 2019-2022

- Nieuwe intentieverklaring opstellen en ondertekenen bij start uitvoeringsprogramma (kick-off nieuw uitvoeringsprogramma).
- Huidige situatie beleid klimaatbestendige partners in kaart brengen.
- Eindbeeld vormgeven klimaatbestendig Land van Cuijk.
- Routekaart met handelingsperspectief klimaatadaptatie opstellen voor medewerkers.

Verbinding klimaatadaptatie en duurzaamheid

Doel 2030

Een energie neutrale omgeving waar rekening wordt gehouden met, en een versterking plaatsvindt van een klimaatbestendig Land van Cuijk. Bijvoorbeeld zonneakkers waar rekening wordt gehouden met waterberging.

Aanpak 2019-2022

- Intensievere samenwerking tussen de energietransitie en klimaatadaptatie.

PROJECT	STRUCTURELE MIDDELEN (JAARLIJKS)	INCIDENTELE MIDDELEN
1. Opstellen en ondertekenen nieuwe intentieverklaring (kick-off nieuw uitvoeringsprogramma). <i>Draagt bij aan commitment voor klimaat bij deelnemende organisaties LvC.</i>		Wordt gekoppeld met Excursie (zie hfdst. 1 project 2) in het eerste uitvoeringsjaar.
2. Huidige situatie beleid in kaart brengen + constateren hiaten <i>Draagt bij aan een afgestemd klimaatbeleid in LvC.</i>		Externe begeleiding € 35.000,- inclusief rapportage. + inzet 60 uur eigen organisatie.
3. Handreiking voor toekomstige omgevings-, gebieds-, structuurvisie waarin klimaat- en duurzaamheidsoplossingen een expliciete plek krijgen. <i>Draagt bij aan onderbouwing en inzicht voor kansen voor klimaat en duurzaamheid in toekomstige plannen.</i>		€ 40.000,- + 40 uur inzet per organisatie.
4. Routekaart vormgeven met eindbeeld in oogschouw. <i>Draagt bij aan een perspectief voor klimaatbestendigheid in 2030.</i>		€50.000 + inzet 120 uur (per organisatie).

4. BUITENGEBIED

Gebieden buiten de grote kernen met vooral kleine kernen en landelijk gebied. De bodem en gebruikers/ inwoners van het landelijk gebied staan centraal.

Klimaatbestendige inwoners

Doel 2030

Klimaatbestendigheid zit tussen de oren van elke inwoner in het Land van Cuijk. Inwoners komen zelf met ideeën voor verbetering bij de gemeenten. Inwoners hebben kennis over het onderwerp en zijn zelf initiërend met een faciliterende overheid die helpt waar dit nodig is.

Aanpak 2019-2022

- Informeren/ communiceren en verleiden van inwoners. Het gesprek aangaan met onze inwoners, organisaties en bedrijven (risicodialoog).
- Goede voorbeelden in de praktijk (fysieke projecten). In eerste instantie aanzet en uitvoering bij deelnemende overheden. Daar waar bewoners zover zijn dat men zelf met ideeën komt als overheid ruimte bieden en faciliterend werken.
- Participatie in uitwerking van bovenstaande (daar waar gewenst).

Klimaatbestendige bodem

Doel 2030

Bodem in het Land van Cuijk die voldoende waterbergingscapaciteit heeft om droge periodes op te vangen met voldoende kwaliteit van bodem, water en grond.

Aanpak 2019-2022

- Pilot projecten bodem, zoals nieuwe teelten en waterboeren.
- Kennis intensiveren op dit gebied en delen (aansluiten bij projecten als Lumbricus en Bodemverbetering St. Anthonis).
- Aansluiten op projecten GGOR Boxmeer-St. Anthonis en Raamvallei van waterschap.
- Aansluiten op project sponswerking van de bodem NOB.

Klimaatbestendig buitengebied

Ideaalbeeld 2030

Naast een gezonde bodem ook een gezonde waterhuishouding en groen verzorgde inrichting voor versteende gebieden in het buitengebied. Hierbij horen ook nieuwe businesscases onderzoeken voor klimaatbestendige functies in het buitengebied.

Aanpak 2019-2022

- Pilot projecten, onderzoek naar nieuwe businesscases voor het buitengebied. Welke klimaatfuncties zijn te vermarkten ten behoeve van een klimaatbestendig gebied.
- Kennis intensiveren op dit gebied en delen.

PROJECT	STRUCTURELE MIDDELEN (JAARLIJKS)	INCIDENTELE MIDDELEN
1. Onderzoek concrete klimaatkansen agrarische sector. <i>Draagt bij aan kennis over een klimaatbestendig buitengebied.</i>	€ 25.000,-.	
2. Proceskosten klimaatbestendighedsproject buitengebied (incl. subsidie mogelijkheden en aanvraagbegeleiding). <i>Draagt bij aan een klimaatbestendig buitengebied.</i>		€ 40.000,- gezamenlijk het proces doorlopen. (uitvoeringskosten zijn voor iedere gemeente apart). (reservering voor tijdsperiode 2021-2022).
3. Proceskosten pilotproject organisch stofgehalte. <i>Draagt bij aan een duurzaam en klimaatbestendig gebruik van de bodem.</i>	€ 25.000,- gezamenlijk het proces doorlopen.	
4. Sponswerking van de bodem. Deelname aan project NOB. Koppelen met onderzoeksproject waterschap en WUR; Lumbricus. <i>Draagt bij aan een duurzaam en klimaatbestendig gebruik van de bodem.</i>		Al gedekt via bijdrage NOB (geen aparte financiële bijdrage vanuit kLvCIII).
5. Vergroening pachtvoorwaarden gemeenten- verkennend onderzoek en toepassing.	Inzet organisatie: 50 uur per organisatie. + inzet ondersteuning (bijv. stage-onderzoek).	

5. STEDELIJK GEBIED

De grote kernen in het Land van Cuijk met inbegrip van gebouwen (huizen, bedrijfsgebouwen, schoolpleinen).

Klimaatbestendige bewoners

Doel 2030

Klimaatbestendigheid zit tussen de oren van elke inwoner in het Land van Cuijk. Inwoners komen zelf met ideeën voor verbetering bij de gemeenten. Inwoners hebben kennis over het onderwerp en zijn zelf initiërend met een faciliterende overheid die helpt waar dit nodig is.

Aanpak 2019-2022

- Informeren/ communiceren en verleiden van inwoners. Het gesprek aangaan met onze inwoners, organisaties en bedrijven (risicodialoog).
- Goede voorbeelden in de praktijk (fysieke projecten). In eerste instantie aanzet en uitvoering bij deelnemende overheden. Daar waar bewoners zover zijn dat men zelf met ideeën komt als overheid ruimte bieden en faciliterend werken.
- Participatie in uitwerking van bovenstaande (daar waar gewenst).

Klimaatbestendige kernen

Doel 2030

Privé bezit zoals woningen, schoolpleinen, verzorgingstehuizen etc. zijn groen ingericht met een plek voor water en beschutting (voor warme dagen).

Aanpak 2019-2022

- Gemeentelijke gebouwen krijgen een voorbeeldfunctie op het gebied van klimaatbestendigheid. Minimaal 3 gebouwen zijn in 2022 klimaatbestendige iconen.
- In het LvC worden minimaal 4 groenblauwe schoolpleinen gerealiseerd.
- Pilotproject klimaat en de zorg (samenwerking met de GGD).
- Gezamenlijk traject met woningbouwcorporaties bij renovatietrajecten.
- Tuinvergroeningsactie 2.0.

Klimaatbestendige bedrijven

Doel 2030

Bedrijventerreinen met een groene verzorgde inrichting, ontstening daar waar dat mogelijk is en afkoppeling voor het hemelwater waarbij opslag op eigen terrein wordt geregeld.

Aanpak 2019-2022

- Pilotprojecten zoals groenblauwe bedrijventerreinen (uitvoeren in NOB verband).
- Kennis intensiveren op dit gebied en delen.

PROJECT	STRUCTURELE MIDDELEN (JAARLIJKS)	INCIDENTELE MIDDELEN
1. Structurele dialoog met inwoners, bedrijven en organisaties. <i>Draagt bij aan kennis en inzicht over klimaat bij inwoners en bedrijven.</i>	€ 7.500,-.	
2. Voorbeeldfunctie gemeentelijke gebouwen proceskosten + rapport mogelijkheden en uitrol in het LvC. <i>Draagt bij aan duurzame en klimaatbestendige gebouwen.</i>		€100.000,- In totaal 3 klimaatbestendige gemeentelijke gebouwen in LvC in 2022. + afstemming in organisatie : 240 uur. Daadwerkelijke uitvoeringskosten voor de uitvoerende gemeente.
3. Gedragsonderzoek groene tuinen (uitrollen in de overige LvC gemeenten). <i>Draagt bij aan een klimaatbestendige inrichting van kernen.</i>		€ 40.000,- (wijkaanpak).
4. Tuinvergroeningsactie proceskosten. <i>Draagt bij aan een klimaatbestendige inrichting van kernen.</i>	€10.000,-.	
5. Groenblauwe schoolpleinen <i>Draagt bij aan een klimaatbestendige inrichting van kernen.</i>	€7.500,- (voor onderhoud contacten en benadering scholen).	€ 375.100,- Subsidie van de Provincie Noord-Brabant voor vier scholen. Daar moet de overige helft nog bij.
6. Gezamenlijk project met woningbouwverenigingen (zoals bijvoorbeeld geveltuinenactie). <i>Draagt bij aan een klimaatbestendige inrichting van kernen.</i>		€ 40.000,-.
7. Pilotproject klimaat en de zorg. <i>Draagt bij aan een klimaatbestendige inrichting van kernen.</i>		€ 40.000,-.
8. Pilotprojecten groenblauwe bedrijventerreinen (uitvoeren in NOB verband). <i>Draagt bij aan een klimaatbestendige inrichting van kernen.</i>		€ 40.000,-.

PROJECT	STRUCTURELE MIDDELEN (JAARLIJKS)	INCIDENTELE MIDDELEN
9. Stimuleringsregeling afkoppelen LvC. <i>Draagt bij aan een klimaatbestendige inrichting van kernen.</i>		Dekking vanuit VGRP LvC.
10 Pilotproject Tiny Forest, samenwerking met IVN. <i>Draagt bij aan een klimaatbestendige inrichting van kernen.</i>	€5000,-.	

6. OPENBARE RUIMTE

De fysieke plaats waar een groot deel van het publieke leven zich afspeelt. Met focus op de centrumgebieden.

Doel 2030

De openbare ruimte (straten, pleinen, speelvoorzieningen) is groen ingericht met plek voor water en beschutting (voor warme dagen). Inclusief ruimte voor spelen en recreatie.

Aanpak 2019-2022

- Er wordt onderzocht hoe centrumgebieden klimaatbestendiger kunnen worden gemaakt. Minimaal twee aangewezen centrumgebieden in het Land van Cuijk worden in de komende vier jaar ontwikkeld tot klimaatbestendige iconen.
- Aanvullend op het opstellen van "LvC" normen voor klimaatbestendigheid worden deze uitgewerkt tot een masterplan voor de openbare ruimte waar gemeenten mee aan de slag kunnen.
- Voor het buitengebied en het stedelijk gebied wordt ingezet op een verdere uitrol van bij-vriendelijke/insectvriendelijke projecten (Nederland Zoemt).

PROJECT	STRUCTURELE MIDDELEN (JAARLIJKS)	INCIDENTELE MIDDELEN
1. Een toolbox met inrichtingsmogelijkheden voor zowel straat als openbare ruimte. Vier excursies naar uitvoeringsprojecten (met ambtelijke organisatie). <i>Koppelen aan beleidsvraagstukken. Handelingsperspectief voor bewoners, bedrijven en ook interne organisatie.</i>	Interne uren: 40 per organisatie + 100 uur voor gemeente die excursie organiseert.	€ 25.000,- (voor aanschaf toolbox) Interne uren: 40 per organisatie + 100 uur voor gemeente die excursie organiseert per jaar dat dit draait.
2. Uitwerking klimaatbestendige centrumgebieden (a.d.h.v. klimaatstresstest) onderzoek en proceskosten. <i>Draagt bij aan een klimaatbestendige inrichting van kernen.</i>		Optimaal: een vastgesteld schetsontwerp voor het centrumgebied met daarop mogelijke klimaatadaptatie maatregelen incl. globale kostenraming. € 80.000,-.
3. Actieprogramma klimaatproof openbare ruimte met uitvoeringsagenda Inclusief in ontwikkeling zijnde klimaatlabels. <i>Draagt bij aan een klimaatbestendiger inrichting van kernen.</i>	€ 3.500,- voor monitoring & advisering.	€ 55.000,- voor opstellen actieplan (met afstemming in organisatie).
4. Uitrol bij- en insectvriendelijke projecten in het LvC. <i>Draagt bij aan een klimaatbestendige en insectvriendelijkere inrichting van kernen.</i>	€ 5.000,-.	Uitvoeringskosten zijn voor iedere gemeente apart.

7. VERVOLGPROCES

Het uitvoeringsprogramma is samen met het visiedocument klimaatbestendig Land van Cuijk en de managementsamenvatting voorgelegd aan de wethouders en bestuurders in Land van Cuijk.

Het programma klimaatbestendig Land van Cuijk komt bij waterschap onder het traject 'Weer, een uitdaging' te vallen. Vanuit dit traject worden de middelen voor de aankomende vier jaar beschikbaar gesteld.

Ieder jaar wordt in het najaar een update gegeven van de voortgang van het uitvoeringsprogramma. Na 4 jaar wordt het gehele programma geëvalueerd en een nieuw uitvoeringsprogramma opgesteld. Tussentijdse wijzigingen en/ of uitbreidingen op het uitvoeringsprogramma zijn mogelijk. Deze voorstellen zullen ter goedkeuring aan de stuurgroep worden voorgelegd.

BIJLAGE 1: OVERZICHT KOSTEN

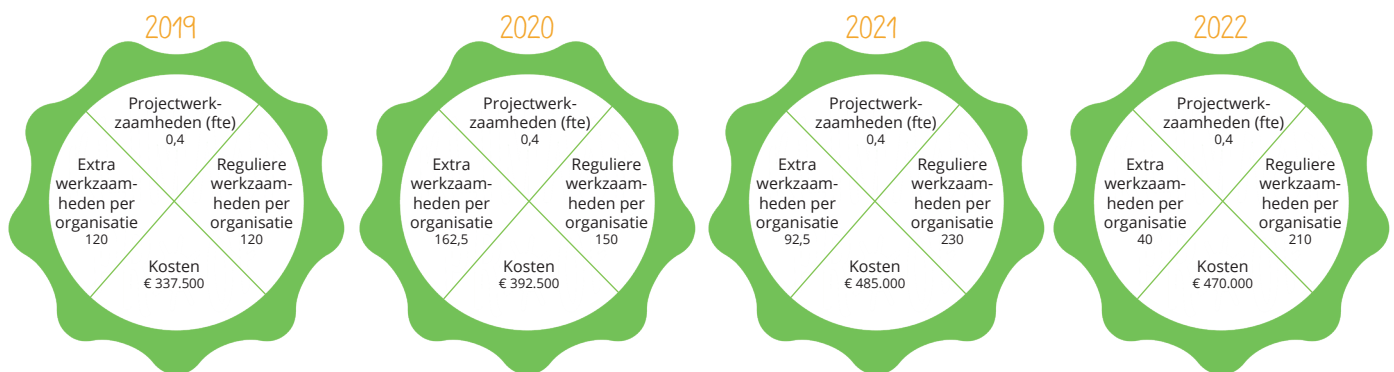


In onderstaand overzicht zijn de totaalkosten per jaar opgenomen. Tevens zijn de uren opgenomen die voor de totale doorlooptijd van het uitvoeringsprogramma benodigd zijn.

Hierbij is een onderscheid gemaakt tussen reguliere uren en uren die extra benodigd zijn. Reguliere uren zijn uren die passen in de reguliere werkzaamheden. Denk hierbij aan het aanleveren van data, leveren van expertise en deelnemen aan aangeboden masterclasses.

Incidentele uren zijn uren die extra worden gevraagd aan de organisatie in het kader van klimaatbestendig Land van Cuijk. Deze uren kunnen niet extern worden ingehuurd. Hierbij is onder andere een afweging gemaakt over borging in de organisatie en efficiëntie.

De uren zijn expliciet opgenomen in het overzicht zodat de benodigde capaciteit kan worden geleverd.



	2019	2020	2021	2022
Kosten	€ 337.500	€ 392.500	€ 485.000	€ 470.000
Reguliere werkzaamheden per organisatie	120	150	230	210
Extra werkzaamheden per organisatie	120	162,5	92,5	40
Projectwerkzaamheden (aantal fte)	0,4	0,4	0,4	0,4

		2019	2020	2021	2022
Gemeentelijke bijdrage (x5)	VGRP	€ 22.000	€ 14.000	€ 10.000	€ 10.000
	Aparte Bijdrage	€ 11.750	€ 25.250	€ 38.500	€ 37.000
Subtotaal per gemeente		€ 33.750	€ 39.250	€ 48.500	€ 47.000
Bijdrage Waterschap		€ 84.375	€ 98.125	€ 121.250	€ 117.500
Aan te vragen bijdrage Provincie/Rijk		€ 84.375	€ 98.125	€ 121.250	€ 117.500
Totaal		€ 337.500	€ 392.500	€ 485.000	€ 470.000

In deze tabel zijn de bedragen per jaar per organisatie opgenomen.